

שימו לב : בבחינה זו יש הוראות מיוחדות.
יש לענות על השאלות לפי הוראות אלה.

לימודי ארץ-ישראל וארכאולוגיה

ירושלים מן הכיבוש הצלבני ואילך

הוראות

א. משך הבחינה : שתיים

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(40x1)	—	40 נקודות
פרק שני פרק שלישי	[	(20x2)	—	40 נקודות
פרק רביעי	—	(5x4)	—	20 נקודות
סך הכול	—		—	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין.

ד. הוראות מיוחדות : יש לקרוא בעיון את ההוראות בראש כל פרק.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמיד ותלמידה להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

שימו לב: בעמוד 7 מוצגות רשימת התקופות העיקריות בתולדות ירושלים הנוגעות לשאלון זה, ורשימת אתרי השטח הנוגעים לשאלון.

פרק ראשון (40 נקודות)

ענו על אחת מן השאלות 1-2.

בשאלה שבחרתם, ענו על ארבעה מן הסעיפים א-ה (לכל סעיף – 10 נקודות).

1. הקהילה היהודית בירושלים במאה ה-19

א. מה היה ההבדל בין יחס השלטון העות'מאני לקהילה הספרדית בירושלים לבין היחס לשאר הקהילות היהודיות בעיר? (10 נקודות)

ב. קראו את הקטע שלפניכם, והסבירו מהו החידוש הנזכר במסמך זה בנוגע למעמד הקהילה היהודית בירושלים לעומת מעמדן של הקהילות היהודיות בשאר חלקי האימפריה. כיצד השפיע מסמך זה על היחסים בין הקבוצות העדתיות שבקהילה היהודית בירושלים? (10 נקודות)

מאמר המלך (שנת תר"ב)

הנה כי על פי מאמרי הנעלה אשר יצא ממני נתתי מאמר מלכות הזה, ואני גוזר ואומר כי החכם מירקאדו גאגין [...] ינהג הרבנות הראשית של היהודים הנזכרים בירושלים ואגפיה. והחכמים וראשי הקהל הגדולים והקטנים ושאר עם היהודים, בהמקומות העומדים תחת הרבנות הראשית הנזכרת, יכירו אותו לרב עליהם ויביאו לפניו כל העניינים שיפלו ביניהם בכל מה שנוגע לרבנות הראשית הנזכרת ולא יעברו על דבריו שהם כשורה ולא יסורו משמוע בקולו ולהיכנע בפניו...

ג. מה היה המניע של תלמידי הגר"א האשכנזים ("הפרושים") לעלות לארץ? הביאו סיבה אחת לכך שהם לא התיישבו בירושלים כאשר הגיעו לארץ. (10 נקודות)

ד. ציינו שתי סיבות לצורך של יהודי ארץ-ישראל בסיוע מהקהילות בחוץ לארץ. מה הייתה הסיבה העיקרית למתן תמיכה זו? (10 נקודות)

ה. במאה ה-19 פחתה בהדרגה התלות בכספי החלוקה. הסבירו שתי סיבות לכך. (10 נקודות)

2. מלחמת העצמאות

א. את מלחמת העצמאות נוהגים לחלק לשני חלקים עיקריים — לפני הכרזת העצמאות ואחרי ההכרזה.

תארו שני הבדלים בין שני החלקים האלה, בנוגע למאפיינים של מלחמת העצמאות. (10 נקודות)

ב. מהי "דרך בורמה"? הסבירו את חשיבותה. (10 נקודות)

ג. הסבירו מדוע היה קשה לפרוץ את המצור שהוטל על ירושלים במלחמת העצמאות. הדגימו את

הקשיים כפי שהם באו לידי ביטוי במבצע "נחשון" או בקרב על הקסטל. (10 נקודות)

ד. תארו שני קשיים שהיו לתושבי ירושלים בחיי היום-יום שלהם בגלל המצור שהוטל על העיר, ותארו

את הפתרון לאחד מן הקשיים האלה. (10 נקודות)

ה. תארו אחד מן המבצעים או הקרבות האלה שהתרחשו בירושלים ובסביבתה במהלך מלחמת

העצמאות:

— מבצע קלשון

— מבצע קדם

— מבצע מכבי

— הקרבות בצפון העיר (נבי סמואל, בית איכסא, שועפט) (10 נקודות)

פרק שני

שימו לב: ענו על שתיים מן השאלות 3-8 (הפרק השני והשלישי). לכל שאלה – 20 נקודות.

3. תקופת המנדט

א. השלטון הבריטי פיתח את התשתיות בירושלים. בחרו מן הרשימה שלפניכם בשני תחומים, ותארו את הפיתוח של כל אחד מהם.

– מים

– חשמל

– דרכים

– תחבורה (10 נקודות)

ב. מהו סגנון הבנייה ששמו "הסגנון הבינלאומי"? תארו שלושה מאפיינים של הבנייה בסגנון זה. (10 נקודות)

4. היציאה היהודית מהחומות

א. הסבירו שני גורמים שהביאו ליציאה היהודית מהחומות. היכן התרכזו הבנייה היהודית מחוץ לחומות? הסבירו מדוע דווקא שם. (12 נקודות)

ג. תארו שני טיפوسی שכונות מבחינת המבנה שלהן, ושני טיפوسی שכונות מבחינת דרך ההתארגנות להקמתן. (8 נקודות)

5. תקופת המנדט

א. בתקופת המנדט נבנו בירושלים שכונות מכמה טיפוסים. טיפוס אחד הוא "שכונת גנים".

תארו שני מאפיינים של טיפוס זה, וציינו שם של שכונת גנים אחת. (10 נקודות)

ב. בתקופת המנדט הדגישה התנועה הציונית את החשיבות של ירושלים לציונות. ציינו מבנה אחד שנבנה בירושלים בתקופה הזאת, והסבירו מדוע בנייתו בעיר מבטאת חשיבות זו. (10 נקודות)

פרק שלישי – אתרי השטח

שימו לב: ענו על שתיים מן השאלות 3-8 (הפרק השני והשלישי). לכל שאלה – 20 נקודות.

6. נספח א'

- א. באיזו שכונה צולמו התמונות שבנספח א'? ציינו שמות של שתי שכונות נוספות שנבנו בתקופה שבה נבנתה שכונה זו. (5 נקודות)
- ב. ציינו שלושה מאפיינים אדריכליים של ירושלים, הבאים לידי ביטוי במבנים בתמונות שבנספח א'. (9 נקודות)
- ג. ציינו שלושה שלבים בבינוי ירושלים וסביבתה לאחר מלחמת ששת הימים, וכתבו את היעד העיקרי של כל שלב. (6 נקודות)

7. נספח ב'

- א. עיינו בנספח ב'. ציינו את שם המבנה המוצג בו, את מיקומו ואת תפקידו, וכתבו מי בנה אותו. (6 נקודות)
- ב. בתקופה שבה נבנה המבנה הנראה בתמונה שבנספח ב', נבנו בירושלים בתי חולים. בחרו באחד מבתי החולים וציינו את שמו. הציגו ארבעה פרטי מידע המתארים את בית החולים שבחרתם ו/או את תולדותיו. (8 נקודות)
- ג. הסבירו מה היו המניעים לבניית בתי חולים בירושלים בתקופה זו. (6 נקודות)

8. נספח ג'

- א. ציינו מהו המבנה הנראה בתצלומים שבנספח ג', ובאיזו תקופה הוא נבנה. (4 נקודות)
- ב. הסבירו מדוע התחולל קרב במקום זה ובסביבתו בתקופת מלחמת העצמאות, ומה הייתה החשיבות של תוצאות הקרב לשליטה על ירושלים. (8 נקודות)
- ג. בקרב שהתרחש באתר זה באו לידי ביטוי ערכים חברתיים ואנושיים, שבגללם לקרב הזה יש חשיבות רבה גם כיום. הסבירו קביעה זו. (8 נקודות)

פרק רביעי – מושגים (20 נקודות)

הסבירו ארבעה מן המושגים 9-16 (לכל מושג – 5 נקודות).

שימו לב : בהסבר המושג יש להתמקד בפרטים אלה :

- ההגדרה
- המידע החשוב ביותר
- הרחבה או הדגמה

9. חטיבת ירושלים

10. סכסוך הכותל

11. חטיבת הצנחנים

12. ימין משה

13. "אעלה בתמר"

14. "היישוב החדש"

15. בית כנסת בית יעקב ("החורבה")

16. מחנה ישראל

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

התקופות העיקריות בתולדות ירושלים החל מן הכיבוש הצלבני
(מן המאחרת למוקדמת)

השנים	התקופה
משנת 1967	ירושלים המאוחדת
1967-1948	ירושלים החצויה
1948-1917	תקופת המנדט
1917-1900	המאה ה-19 (שלהי התקופה העות'מאנית)
1800-1517	התקופה העות'מאנית
1517-1260	התקופה האיובית והממלוכית
1260-1099	התקופה הצלבנית

רשימת אתרי השטח, לפי תקופות

(מן המוקדמת למאוחרת)

המאה ה-19

- מגרש הרוסים : בית החולים, אכסניית הנשים (תצפית מבחוץ)

- בית החולים הגרמני (תצפית מבחוץ)

- הרובע היהודי : בית כנסת "החורבה", בית ספר "למל"

- ימין משה

- מחנה ישראל

- בית דוד

תקופת המנדט

- בניין הדואר

- מלון פאלאס

- בניין העירייה

- בניין בית אפ"ק

מלחמת העצמאות

- מנזר סן סימון

מלחמת ששת הימים

- גבעת התחמושת

העיר המאוחדת

- גילה : בנייני החצר, "הקסבה", מרכז הקליטה

- כיכר ספרא ובניי העירייה (תצפית מבחוץ)

נספח א' לשאלה 6

נספח ב' לשאלה 7

נספח ג' לשאלה 8

